MEMELİLER DENTOLOJİSİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Dr. Öğr. Üyesi Sercan ACAR
Prof. Dr. Fadime SUATA ALPASLAN
Prof. Dr. Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU

LIVRE DE LYON
Lyon 2022

MEMELİLER DENTOLOJİSİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Dr. Öğr. Üyesi Sercan ACAR
Prof. Dr. Fadime SUATA ALPASLAN
Prof. Dr. Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU

LIVRE DE LYON
Lyon 2022

Memeliler Dentolojisi: Terimler Sözlüğü

Authors •. Sercan ACAR **Orcid** •.0000-0002-3352-5589
Fadime SUATA ALPASLAN **Orcid** •.0000-0003-0404-9381
Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU **Orcid** •.0000-0002-0759-3529
Cover Design • Motion Graphics
Book Layout • Mirajul Kayal
First Published • December 2022, Lyon

ISBN: 978-2-38236-510-6

copyright © 2022 by Livre de Lyon
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission from the Publisher.

Publisher • Livre de Lyon
Address • 37 rue marietton, 69009, Lyon France
website • http://www.livredelyon.com
e-mail • livredelyon@gmail.com

ÖNSÖZ

Yaklaşık 500 milyon yıl önce, Kambrien döneminde ortaya çıkan omurgalıların çeşitliliği ve tarihsel değişimleri her zaman merak konusu olmuştur. Yeryüzünde farklı coğrafik bölgelerde yaşayan omurgalıların çeşitliliği ve bu çeşitliliği sağlayan tarihsel değişimleri fosil kayıtlarından öğrenmekteyiz. Fosil kayıtlarımız özellikle diş ve kemiklerdir. Bilimsel verilerin ışığında biliyoruz ki, yeryüzünün jeolojik ve iklimsel değişiklikleri omurgalı memelilerin çeşitlenmesine olanak sağlamıştır.

Memelilerin çoğunda bulunan dişlerin 400 milyon yıl önce başlayan etkileyici ve muazzam bir tarihi vardır. Dişler, çoktan yok olmuş olan birçok kara memelisinin yaşam tarzı, çevreye uyumu hakkında önemli bilgiler verirler. Dişlerin evrimi omurgalı hayvanların başarılı adaptasyonunda ve organik dünyadaki hızlı ve etkin egemenliklerinin kurulmasında rakipsiz bir rol oynamalarına yol açmıştır.

Memeli dişlerinin şekli, boyutu, ağızdaki işlevi ve yerleşimi yedikleri besinin çeşidine göre uyarlanmıştır. Bilim adamları bu memelilere ait diş tipleri ve diş özelliklerini anlatmak için geliştirdikleri terminolojik terimler kullanmıştır. Ağzın önünde bulunan ön dişler yani kesici dişler (incisive) kesme, ısırma, kemirme ve sıyırma özelliğine; kesici dişlerin her iki tarafında bulunan köpek dişleri (canin) avı yakalama, tutma, delme ve yırtma özelliğine; yanak boyunca yerleşen küçük azı (premolarlar) dişleri, öğütme, ezme ve dilimleme ve azı dişleri ise (molarlar) öğütme ve ezme özelliğine sahiptir. Memeliler beslenme tiplerine göre etçil, otçul, omnivor veya böcekçil olabilir.

Memeli dişlerinin gelişimini, morfolojisini, yapısını ve fonksiyonlarını öğrenebilmek ve analiz yapabilmek için öncelikle dişin temel terminolojik terimlerinin bilinmesi gereklidir. Bu terimlerin gerek öğrenebilmesi gerekse öğretilebilmesi çok zordur.

Tarafımızdan kaleme alınan, hem dilimizde hem de İngilizce karşılıklarını içeren aynı zamanda Antropoloji ve memeli dişlerini çalışan öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacağı düşünülerek "Memeliler Dentolojisi Terimler Sözlüğü" düzenlenmiştir. Sözlük öğrenci ve araştırmacılara bu yönden katkı sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. "Memeliler Dentolojisi Terimler Sözlüğü'"nde kullanılan terimlerin Türkçe karşılıkları, anatomide kullanıldıkları yerlere uygun açıklamaları yapılarak verilmiştir.

Bu eserin basımını gerçekleştiren "Livre de Lyon Yayınevine" teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Sercan ACAR
Prof. Dr. Fadime SUATA ALPASLAN
Prof. Dr. Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU
Aralık, 2022.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
ŞEKİLLER LİSTESİ V
A 1
B 2
C 3
Ç 4
D 4
E 6
F 7
G 7
H 8
I 8
İ 9
J 9
K 9
L 10
M 10
N 11
O 11
Ö 12
P 12
Q 13
R 14
S 14
T 14
U 16
V 16
W 16
Z 16
ENGLISH 17
A 17
B 18
C 19
D 20
E 22
F 22
G 23
H 23
I 24
J 25
L 25
M 25
N 26
O 27
P 28
Q 29
R 29
S 30
T 30
U 31
V 31
W 32
Z 32
ŞEKİLLER 33
Kaynakça 54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: AKRODONT DİŞ YAPISI 33

Şekil 2: ALVEOL VE ALVEOLAR APSE 33

Şekil 3: DİŞ YÖNLERİ 34

Şekil 4: APEX VE CEMENTUM 34

Şekil 5: BUNODONT ŞEKİLLİ DİŞ TİPİ 35

Şekil 6: TÜBERKÜLLERİN TANIMLANMASI 35-36

Şekil 7: DİŞ TACI-DENTİN DİŞ MİNESİ- DİŞ ETİ-PULPA 36

Şekil 8: SÜT DİŞLERİ VE DAİMİ DİŞLER 37

Şekil 9: DENS İN DENTE (DİŞ İÇİNDE DİŞ LEZYONU) 37

Şekil 10: DİASTEMA LEZYONU 38

Şekil 11: DİLAMBDODONT (W-ŞEKİLLİ OKLÜZAL YÜZEY) 38

Şekil 12: EKTOLOF 39

Şekil 13: EUTHEMORPHİC MOLAR ŞEKLİ 39

Şekil 14: FORAMEN MANDİBULA 40

Şekil 15: HERBİVOR DİŞ ÖRNEĞİ 40

Şekil 16: HETERODONT DİŞ ÖRNEKLERİ 41

Şekil 17: HOMODONT DİŞ ÖRNEKLERİ 42

Şekil 18: SUPERNUMERE DİŞ ÖRNEĞİ 43

Şekil 19: HİPOPLAZİ LEZYONU 43

Şekil 20: GÖMÜLÜ DİŞ LEZYONU 44

Şekil 21: MAXİLLA 44

Şekil 22: VÜCUDUN ANATOMİK DÜZLEMLERİ VE BÖLÜMLERİ 45

Şekil 23: ARTİODACTYLA (ÇİFT TOYNAKLILAR) TAKIMINA AİT SUİDAE AİLESİNİN SAĞ ÜST VE SOL ALT DAİMİ VE SÜT DİŞLERİ 45

Şekil 24: CHİROPTERA ÖRNEĞİ 46

Şekil 25: INSECTİVORA (BÖCEKÇİLLER, KİRPİ KAFATASI) 46
Şekil 26: LAGOMORPHA TAKIMI DİŞ ÖRNEKLERİ 47
Şekil 27: PERİSSODACTYLA (TEK TOYNAKLILAR) TAKIMINA AİT EQUİDAE AİLESİNİN SAĞ ÜST VE ALT ÇENEYE AİT SÜT VE DAİMİ DİŞLERİ 47
Şekil 28: PİNNİPEDİA TAKIMININ SINIFLANDIRILMASI VE DİŞ ÖRNEKLERİ 48
Şekil 29: PRİMAT TAKIMI 49
Şekil 30: RODENTİA (KEMİRGENLER) TAKIMI DİŞ ÖRNEKLERİ 50
Şekil 31: SİRENİA TAKIMI DİŞ ÖRNEĞİ 51
Şekil 32: SELENODONT (HİLAL) ŞEKİLLİ TÜBERKÜLLER 51
Şekil 33: TALON TÜBERKÜLÜ 52
Şekil 34: TALONİD DİŞ ŞEKLİ 52
Şekil 35: TRİGONİD DİŞ ŞEKLİ 53
Şekil 36: ALVEOL KAYBI VE ÖLÜM ÖNCESİ DİŞ KAYBI (VAN-KARAGÜNDÜZ) 53
Şekil 37: DİŞ TAŞI LEZYONU (VAN-KARAGÜNDÜZ) (CALCULUS) 54

A

Abrazyon / Abrasion / Mekanik Aşınma: Besinlere karışan inorganik maddelerin (taş, kum vs. gibi) etkisiyle mine tabakasının zarar görmesi ve tahribata uğraması. Mine tabakasının mekanik açıdan aşınması.

Acrodont: Dişlerin çene kemiğine bağlanma şekli. Dişlerin çene kemiğinin yüzeyine kaynaşması (Şekil 1).

Alveol: Diş kökünün çene kemiğine yerleştiği cep şeklindeki boşluk, diş çukuru (Şekil 2).

Alveol Kemiği: Diş kökünü çevreleyen ve onu yerine sabitleyen kemik.

Ameloblast: Diş minesinin oluşumundan sorumlu hücreler

Anadonti: Dişlerin olmaması (nadir rastlanan bir durum).

Anterior: Önde bulunan, çenenin ön kısmı, ağzın ön tarafı.

Anterior / Mesial Yüzey: Kesici dişlerde ortaya, yanak dişlerinde ön kısma bakan yüzey. Dişlerin orta çizgiye yakın olan ara yüzleri (Şekil 3).

Antemolar / Unicuspid: Birbirinden ayırt edilmesi zor olan tek tüberküllü dişler (incisiveler, caninler ve ön premolarların hepsi için kullanılan terim).

Antemortem / Premortem / Ölüm Öncesi Diş Kaybı: Diş ve çene hastalıklarından kaynaklı olarak (çürük, aşınma, periyodontal hastalıklar, diş taşı yada travma) bireyin yaşarken diş kaybetmesi (Şekil 36).

Antibiyotik: Bakterilerin gelişmesini engellemek ve yavaşlatmak için kullanılan bir ilaç.

Antiseptik: Mikropları yok etmek için canlı kullanılan bir kimyasal madde.

Apex: Uç, diş kökünün ucu (Şekil 4).

Apical Foramen: Pulp cavity'nin (diş özü odacığının) diş kökü ucunda sonlandığı bölge.

Aproksimal / Proximal Yüzey: Dişlerin birbirine baktığı yüzey, komşu diş yüzeyleri ile temasta olan dişlerin yan yüzeyleri.

Apse: Periyodontal bir rahatsızlık veya patolojik bir lezyon. İleri derecedeki diş çürükleri, travma ya da diş aşınmasına bağlı olarak pulpa cavity'nin (diş özü odacığının) iltihaplanması.

Aqua / Aquatic: Sucul, suda yaşayan canlılar (hayvan ve bitki).

Arboreal: Ağaçta yaşayan, ağaççıl.

Arch / Kemer: Üst veya alt dişlerin hizalanması.

Aşınma: Besinlerin ağızda çiğnenmesi sırasında mekaniksel (iziksel ve izyolojik) etkilerle ortaya çıkan diş minesindeki tahribat.

Atrisyon: Dişlerin fizyolojik aşınması. Dişin dişe sürtünmesi sonucunda dişlerin karşılaştığı bölgede (okluzal yüzey / çiğneme yüzeyi) gelişen ince paralel çizikler şeklindeki normal aşınmalar

B

Biküspit / Bicuspid: İki tüberküllü, iki parçalı bir diş.

Bilateral: İki taraflı, sağ ve sol taraflı.

Brachyodont: Alçak taçlı dişler taç yüksekliğinin kısa olması durumu.

Bruksizm / Diş Sıkma: Genellikle uyku sırasında bireyin dişlerini sıktığı ve gıcırdattığı durum.

Bucca: Yanak.

Buccal / Labial Yüzey / Facies Buccalis Dentis: Memelilerin kullanılan terim, kesici dişlerin dudağa, molar dişlerin yanağa bakan yönü, dişin yanağa en yakın olan yüzeyi (Şekil 3).

Bunodont: Tüberküllerin şekil olarak yuvarlak olması durumu (Şekil 5).

C

Calcification: Kireçlenme.

Canine Tooth / Köpek Dişleri: Genellikle çenenin en uzun, tek köklü ve tek tüberküllü dişler için kullanılan terim.

Caniniform: Bazı durumlarda son kesici dişin büyük ve canin şeklinde olması. Canin yoktur veya küçüktür ve premolara benzemesi durumu.

Caninize: Dişlerin tek tüberküllü olması durumu ve üzerlerinde hiçbir küçük aksesuar tüberküllerin gelişmemiş olması.

Caninus: Köpek ile ilgili, ***dentes canini:*** köpek dişleri.

Carious: Çürük.

Carnassial / Secodont Dentition: Diyeti et olan memelilerde bulunan genel tip diş dizisi.

Carnivora: Et ile beslenen memeli takımı.

Cavity: Boşluk.

Cingulum: Diş tacının kenarlarındaki aksesuar mine sırtları, kuşak, kemer.

Cement / Sement / Çimento: Dişin kemik tabakası. Kimyasal bileşimi yaklaşık olarak % 65 inorganik % 25 organik madde içerir.

Cementum: Dişin kök kısmını kapsayan kemik tabakası (Şekil 4).

Collagen: Lifli bir protein olup dentin, çimento ve kemiğin yapısında yer alır.

- Cone (Cusp): Dişin çiğneme yüzeyindeki çıkıntılı yapı. Üst çene dişlerindeki tüberkülleri ifade eden terim (örn., Protocone) (Şekil 6).

Ana / Temel cone'ler **proto-**, **para-**, **meta-**, **hypo-** ve **ento-** ön ekleri eklenerek isimlendirilir.

- Conid (Cuspid): Alt çene dişlerindeki tüberkülleri ifade eden terim (örn., Protoconid) (Şekil 6).

Contact Yüzeyler / Facies Contactus: İki komşu dişin birbirine bakan yüzleri.

Clenching: *Bakınız bruksizm.*

Crown / Cap / Taç: Dişin mine ile kaplı kısmı (Şekil 7).

Ç

Çene Kemiği: Alveol kemiğini içeren, dişleri tutan en sert kemik.

Çiğneme Yüzeyi / Occlusal Yüzey / Facies Occlusalis Dentis: Dişin karşı çenedeki yüzeyi ile karşılaştığı yüzeyi, alt ve üst çene dişinin karşılaştığı yüzey, çiğneme yüzeyi.

Çürük / Decay: Diş çürüğü veya "boşluklar"; bakterilerin ürettiği toksinlerin neden olduğu bir diş hastalığı.

D

Decidious Dentition / Dentes Decidui / Süt Dişleri: Yaşamın ilk döneminde ortaya çıkan süt dişleri için kullanılan terim, ilk kuşak dişleri (kesici dişler, köpek dişi ve molarlar) (Şekil 8).

Demineralizasyon: Çürük lezyonunda yüzeyin hemen altındaki diş minesinden mineral kaybı; genellikle diş yüzeyinde beyaz bir alan olarak görünür.

Dens: Diş.

Dens in Dente / Dense Invaginatus: Diş içinde diş. Dişin mine tabakasının içe doğru çökmesi (Şekil 9).

Dental Kemer: Diş setinin her bir çenede düzenli olarak dizilmesi.

Dentalus: Diş ile kuşatılmış.

Dentes: Dişler (dişin çoğulu).

Dentes Molaris: Öğütücü dişler.

Dentes Permanentes / Permanent Teeth / Daimi / Sürekli - Kalıcı Dişler: Süt dişlerinin dökülerek yerini alan sürel dişler. İkinci kuşak dişleri. Her iki çenede toplam 32 adet kalıcı diş yer alır (her bir yarım çenede; 2 kesici diş, 1 köpek dişi, 2 premolar diş ve 3 molar diş bulunur) (Şekil 8).

Dentin: Dişin sert ve temel kütlesi. Dişin taç kısmında mine tabakasıyla, kök kısmında ise çimento ile kaplı (Şekil 7).

Dentis: Diş

Dentisyon: Dental arktaki dişler.

Dentition: Ağızdaki tüm diş dizisi.

Dermis: Deri.

Dexter: Sağ taraf, sağ.

Diastema: Ön kesici dişler ile yanak dişleri arasındaki geniş boşluk (Şekil 10). Genellikle caninlerin (köpek dişi) ve/veya ön kesici dişler ile yanak dişleri arasında geniş bir boşluk bırakarak kaybolması.

Dilambdodont: Bir üst molar trigonun, lingual apexine yakın protoconlu W-şekilli occlusal yüzey (tüberküllerin W-şekilli olması) (Şekil 11).

Dilaserasyon: Diş aksındaki eğiklik.

Diphydont: Birbirini izleyen süreçte iki kez diş çıkarma, iki kuşaklı dişler (süt ve daimi dişlere sahip olan canlılar yaşamları boyunca 2 kez diş değiştirirler).

Distal / Posterior: Arka taraf.

Distal Aproksimal Yüz: Dişlerin geriye, arkaya bakan yan yüzleri.

Distal Yüzey / Facies Distalis Dentis: Dişlerin orta çizgiden uzak arkaya bakan yüzeyleri.

Diş Aşınması: *Bakınız aşınma.*

Diş Çürüğü: *Bakınız çürük*

Diş Eksikliği: Diş setinde, süt dişlerinde 20'den, daimi dişlerde 32'den az sayıda diş olması.

Diş Fazlalığı / Hyperodonti / Supernumere: Diş setinde, süt dişlerinde 20'den, daimi dişlerde 32'den fazla sayıda diş olması (Şekil 18).

Diş Taşı: Dişin mine yüzeyinde ve çoğunlukla dişeti sınırında dental plağın kalsifikasyonu sonucunda oluşan inorganik birikim (Şekil 37).

Diş Sıkma: *Bakınız bruksizm.*

E

Ecto: Dış.

Ectoderm: Dış deri.

Ectoloph: Parakonu, metakon ve metastyle bağlayan ana kıvrım (Şekil 12).

Ekstrakoronal: Dişin dış tacı.

Ekstra Oral: Ağzın dışı.

Embrasure: Kesme. Üst ve alt moların tüberkülleri arasında gerçekleşen kesme işlevi için kullanılan terim.

Enamel / Enamelum: Diş minesi (Şekil 7).

Endoderm: İç deri.

Epidermis: Üst deri.

Euquidae: Atgiller.

Eruption / Sürme: Diş çıkması.

Euthemorphic: Dört ana tüberküle sahip dikdörtgen şekilli diş (Şekil 13).

F

Facialis: Yüze ait, yüz ile ilgili.

Facies: Yüz.

Fang: Uzun, sivri oluklu diş.

Fissur: Yarık.

Fleksiyon: Dişin kökündeki eğiklik.

Florür / Fluoride: Diş minesini güçlendirmeye yardımcı olan ve dişleri çürümeye karşı daha az duyarlı hale getiren bir mineral.

Foramen: Delik.

Foramen Mandibula: Alt çeneye ait delik (Şekil 14).

Foramen Maxilla: Üst çeneye ait delik.

Fossa: Çukur.

Frenum: Dudakları ve dili ilgili diş mukozasına bağlayan bir mukus zarı ile kaplı kas lifleri.

Fissure: Çatlak, yarık.

G

Gingiva: Diş eti. Dişlerin tabanını saran pembemsi renkli yumuşak doku (Şekil 7).

Gingial Sulcus: Dişle bağlantı yerinde taç temeli etrafında küçük bir cep, gingival sulcus vardır.

Gomphosis: Dişlerin alveol içerisine yerleşme, gömülme şekli.

Gömülü Diş / Impacted Tooth: Dişin çeşitli nedenlerle doğal sürme vakti geldiği halde diş eti dokusunda veya kemiği içinde kalarak çıkmaması durumu (Şekil 20).

H

Herbivor: Diyetleri, beslenmeleri büyük ölçüde ya da tamamen bitkiye dayalı canlılar. Bu canlılar genellikle canin dişlerini kaybetmiş ya da küçültmüşlerdir (Şekil 15).

Heteredont: Ağızda morfolojik olarak iki ya da daha fazla değişik şekilli dişlere sahip olmak (Şekil 16).

Hipodonti: Bir veya birkaç dişin gelişmemesi.

Homodont: Ağızda morfolojik olarak aynı şekilli dişlere sahip olmak (Şekil 17).

Hyperodonti / Supernumere: *Bakınız diş fazlalığı.*

Hypocone: Euthemorphic bir üst molar dişin, disto-lingual köşesinde yer alan dördüncü tüberkül (Şekil 6).

Hypoconulid: Hypoconid ile entoconid arasında gelişen küçük tüberkül (Şekil 6).

Hypoplasia: Diş hastalığı. Dişin gelişimi döneminde fizyolojik stresler gibi faktörlere bağlı olarak bir aksama sonucu ortaya çıkan dişin mine tabakasında görülen tahribat, eksiklik veya kusur (Şekil 19).

Hypsodont: Yüksek taçlı dişler, taç yüksekliğinin uzun olması durumu.

I

Impacted Tooth: *Bakınız gömülü diş.*

Incisal Yüzey / Facies Incisalis Dentis: Ön grup dişlerin çiğneme düzlemine bakan yüzeyleri (kesici dişlerin çiğneme düzleminde birleşerek oluşturdukları yüzeyleri).

Incisal Kenar / Margo Incisalis: Kesici dişlerin çiğneme yüzeyine bakan kenarları.

Incisiform: İlk premolar dişin canin şeklinde gözlenmesi. Canin küçüktür ve incisive şeklinde gelişmesi durumu.

Incision: Kesme.

Incisive: Kesici dişler. Premaxiller kemikte ve alt çenede bunların karşısında bulunan köklü spatula şeklindeki dişler.

Inter: Arasında.

Interna: İç.

Interproksimal: İki bitişik diş arasındaki alan.

Incisizal: Kesici ve sivri dişlerin kesici kenarları ile ilgili.

Intraoral: Ağız içi.

İ

İrilik Endisi: Bir dişin mesiodistal ve vestibulolingual ölçülerin çarpımından elde edilen değer.

J

Jaw Bone: *Bakınız çene kemiği.*

K

Kalsiyum Fosfat Mineralleri: Bütün diş dokularında yer alan inorganik bileşimlerin oluşum kaynağı (mine, dentin ve çimento mineral ve organik bileşimlere sahiptir).

Konkresan: Diş köklerinin çimentolarının birleşmesi.

Kontakt Yüzeyi / Facies Contactus Dentis: Dişlerin birbirleri ile temas ettikleri yüzey.

Kök / Root: Taban çene kemiği içinde bir deliğe ya da cebe (alveol) giriyorsa taban kısmı kök adını alır.

L

Labial *Yüzey:* *Bakınız buccal / labial yüzey* (Şekil 3).

Labium: Dudak.

Lateral: Dış, yan taraf.

Lezyon: Bir yaralanma veya yara; hastalıklı doku alanı.

Linea: Çizgi.

Lingua: Dil.

Lingual Yüzey / Kenar: Memeli dişlerinin dental kemer içinde dile bakan yüzeyi (Şekil 3).

-Loph: Tüberkülleri bağlayan sırtları ifade eder (örn., protoloph).

Lophodont: Tüberküllerin sırtlar, kıvrımlar şeklinde birbiriyle birleşmesi.

M

Mammals: Memeliler.

Mandibula: Alt çene kemiği.

Makrodonti: Dişin normalden büyük olması.

Masseter: Çiğneme.

Maxilla: Üst çene kemiği (Şekil 21).

Media: Orta.

Median Sagittal Plan: Dentitionu şekil bakımından karşıt, iki eşit yarıya bölen hayali çizgi (Şekil 22).

Mesial Yüzey: *Bakınız anterior / mesial yüzey*

Metacone: Tribosphenic bir üst çene dişin, distal (arka) labialdeki tüberkülü (Şekil 6).

Metaconid: Tribosphenic yapıya sahip bir alt çene dişin, distal (arka) lingualdeki tüberkülü (Şekil 6).

Metaconule: Metacone ile hypocone arasında gelişen küçük tüberkül.

Metaloph: Metaconu hypocona bağlayan kıvrım.

Metalophid / Protolophid: Metaconidi protoconide bağlayan kıvrım.

Mikrodonti: Dişin normalden küçük olması.

Mikroorganizma: Bakteri, mantar ve virüs gibi gözle görülemeyen mikroskobik canlılar.

Mine: *Bakınız enamel.*

Molaris: Öğütme ile ilgili.

Molarizasyon: Premolarların şekil olarak molarlara çok benzemesi.

Monophyodont: Canlıların hayatları boyunca değişmeyen dişleri, tek kuşaklı dişler.

Molars: Küçük ve büyük azı dişleri (premolar ve molarlar).

N

Nerve: Sinir, duygu, sıcaklık ve konum bilgilerini beyne ileten doku.

O

Oralis: Ağız.

Oralis Cavity: Ağız boşluğu.

Occlusal Yüzey: *Bakınız çiğneme yüzeyi.*

Odontoblast: Dentin çökeliminden sorumlu hücreler (dermal papilladan oluşur).

Odontojenik: Dişi oluşturan dokular.

Odontoloji: Dişleri inceleyen bilim dalı.

Oklüzyon / Occlusion: Çeneler k apalıyken ü st v e a lt dişlerin ilişkisi.

Omnivor: Değişik çeşitli yiyeceklerle beslenen memeliler (etçil ve otçul diyete sahip canlılar).

Ö

Ölüm Öncesi Diş Kaybı: *Bakınız antemortem.*

Ön: *Bakınız anterior.*

P

Palate / Damak: Ağzın çatısını oluşturan sert ve yumuşak doku.

Palatinal Yüz: Üst çenedeki dişlerin damağa bakan yüzeyleri.

Paracone: Üst çenede ön labialde yer alan tüberkül.

Paraconule / Protoconule: Protocone ve paracone arasında gelişen küçük tüberkül.

Patoloji: Hastalıkları inceleyen bilim.

Permanent Teeth / Daimi Dişler: Süt dişlerinin yerini alan sürekli, kalıcı dişler.

Premolar: Küçük azı dişleri (Şekil 8)**.**

Periyodontal Membrane / Periyodontal Ligament: Çimento kaplı kökün alveol kemiğine sıkıca bağlanmasına yardımcı olan kalın kollajen fiber demetleri.

Periyodontium: Dişi çevreleyen ve destekleyen doku.

Periyodontal Hastalıklar: Diş eti ve dişi saran kemiğin, enfeksiyon ve iltihaplanması sonucu ortaya çıkan hastalıklar.

Plak / Plaque: Dişlerin üzerinde sürekli oluşan tükürük, bakteriler oluşan renksiz ve yapışkan madde.

Planum: Düzlem, yüzey.

Pleurodont Diş: Dişlerin çenenin iç yüzeylerine (median kenarına) bağlanma şekli.

Polidonti: *Bakınız diş fazlalığı.*

Polyphyodont: İki değil, birçok diş kuşağına sahip olma durumu (örn., sürüngen, amfibiyen v e b alık d işleri). D işlerin sürekli yenilenmesi.

Posterior: *Bakınız distal.*

Primary Teeth: *Bakınız decidious dentition, süt dişleri.*

Proximal Yüzey / Approksimal Yüzey / Fa cies Proximalis Dentis: Komşu iki dişin temasta olan yan yüzleri. Bir dişin mesial yüzeyinin diğer dişin distal yüzeyiyle teması.

Prothecondont: Çukur çok sığ ise prothecodonttur.

Protocone: Üçgenimsi (tribosphenic) bir üst çene molarının, tek lingual tüberkülü.

Protoconid: Üçgenimsi (tribosphenic) bir alt çene molarının, tek labial tüberkülü.

Protoloph / Paraloph: Protoconu paracona bağlayan kıvrım.

Protostylid: Alt molar dişlerin buccal tarafında gelişen aksesuar bir tüberkül.

Pulp: Büyüyen bir dişin, özü, yaşayan kısmı, çekirdeği, merkezi. Pulp cavity (diş özü boşluğu) şeklinde, tabanındaki bir açıklık yoluyla kan damarları ve sinirlerle donatılmış. Dentin tabakasını üreten hücrelerle doludur) (Şekil 7).

Pulpa: Dişin dentin tabakası içinde bulunan canlı kısmı.

Pulpa Boşluğu / Pulp Cavity: Diş özü boşluğu.

Q

Quadrangular / Quadritubercular Tooth: Dikdörgen şeklinde dört tüberküllü diş.

R

Radix Dentis: Diş kökü.

Root: *Bakınız kök.*

Ruminant / Ruminantia: Geviş getiren.

S

Secodont: Tüberkül ve sırtların keskin kesici kenarlara sahip olması.

Secodont Dentition / Carnassial Dişler: Diyeti et olan memelilerde bulunan genel tip diş dizisi.

Selenodont: Tüberküllerin hilal şeklinde olması (Şekil 32).

Selenolophodont: Tüberküllerin hem sırtlar hem de hilal şeklinde birbirlerine bağlanması.

Sınırlı Büyümesi Olan Dişler / Köklü Dişler: Memelilerde rastlanan molar dişler. Uzun köklü, çok erken aşamada kök ucunun kapanması (örn., primatlar, et yiyiciler (carnivora), böcek yiyiciler (insectivora) ve bazı sürüngenlerin azı dişleri).

Skeleton: İskelet.

Soket: Dişin oturduğu çene kemiğindeki delik.

Styl: Bazı gruplarda üst molarların buccal kısmında cingulumdan ek tüberküller oluşması (örn., parastyl).

Sulcus: Oluk.

Supernumere: *Bakınız diş fazlalığı.*

Sürel Dişler: *Bakınız permanent teeth***.**

T

Taç: *Bakınız crown.*

Takım Artiodactyla: Toynaklı memelilerden "çift-tırnaklı" ungulatlar (Şekil 23).

Takım Chiroptera: Yarasalar (Şekil 24).

Takım Insectivora: Böcekçiller (Şekil 25).

Takım Lagomorpha: Tavşanımsı memeliler (Şekil 26).

Takım Perissodactyla: Toynaklı memelilerden "tek-tırnaklı" ungulatlar (Şekil 27).

Takım Pinnipedia: Foklar, denizaslanları ve morslar (Şekil 28).

Takım Primata: İri beyinli plesantalı memeliler (Şekil 29).

Takım Rodentia: Küçük kemirgenler (Şekil 30).

Takım Sirenia: Deniz öküzleri (Şekil 31).

Takım Tubulidentata: Boru dişli yer domuzları.

Talon: Trigonda üst çenede protoconun yanında ikinci bir lingual tüberkülün hypocona eklenmesi (Şekil 33).

Talonid: Üçgenimsi bir alt çenede diğer bir ifadeyle trigonide bir topuk eklenmesi (lingualde entoconid, buccalde hypoconid ve arkada hypoconulid olarak üç tüberkülün gelişmesi) (Şekil 34).

Tartar: Dişlerde oluşan sert tortu. Diş taşı.

Taurodonti: Boğa dişi, molar dişlerin uzun pulpa odalarına ve kısa köklere sahip olma durumu.

Tempora: Şakak.

Temporomandibular Eklem: Dış kulağın önünde mandibular fossa ile mandibula kondili arasındaki eklem.

Thecodont: Dişlerin az çok derin çukurlara gömülmesi.

Triangular / Tribosphenic: Üçgenimsi şekilli.

Trigon: Üst çenede protocone-paracone-metaconu oluşturduğu üçgen yapı.

Trigonid: Alt çenede protoconid-paraconid-metaconidin oluşturduğu üçgen yapı (Şekil 35).

Tüberkül: *Bakınız cone.*

U

Unerupted Tooth: Sürmemiş diş.

Ungulat: Büyük memeli hayvanların tırnağı.

V

Vestibularis Yüz / Facies Vestibularis Dentis: Alt ve üst ön grup dişlerin vestibulum oris'e bakan dış yüzeyi.

Vestibulum Oris: Önde üst ve alt dudağın, arkada üst ve alt diş arkalarının, yanlarda ise yanakların çevrelediği boşluk.

W

Winging: Merkezi kesici dişlerin labiyal yüzlerinin distal kenarlarının dışa doğru dönmesi.

Z

Zygomatik Kemik: Yüzün her iki yanında yanak çıkıntısını oluşturan kemik, elmacık kemiği.

Zalambdodont: Tribosphenic bir diş modelinde üst molar tüberküllerinin "V"şekilli bağlanması.

ENGLISH

A

Abrasion: Damage and destruction of the enamel layer by the effect of inorganic substances (such as stone, sand, etc.) mixed with food. Mechanical wear of the enamel layer.

Abscess: A periodontal disorder or a pathological lesion. Inflammation of the pulp cavity due to advanced dental caries, trauma or tooth wear (Figure 2).

Acrodont: Attachment form of teeth to jaw. Fusion of teeth to the surface of the jaw (Figure 1).

Alveolar: The placement of the tooth root in jaw, tooth cavity (Figure 2).

Alveolar bone: The bone that surrounds the tooth root and fixes it in place.

Ameloblast: The responsible cells from the formation of tooth enamel.

Anadontia: Absence of teeth (rarely).

Anterior: The front of the jaw, the front side of the mouth.

Anterior / Mesial surface: Middle-facing surface of incisors, anteriorly facing surface of cheek teeth. The interfaces of near the midline of teeth (Figure 3).

Antemolar / Unicuspid: Teeth with a single tubercle that are difficult to distinguish from each other (term for incisors, canines, and all anterior premolars).

Antemortem tooth loss: Loss of teeth while living due to pathological dental diseases (caries, abrasion, periodontal diseases, calculus or trauma). Loss of teeth while living (Figure 36).

Antibiotic: A drug used to inhibit and slow the development of bacteria.

Antiseptic: A chemical substance used as live to destroy microbes.

Apex: End of tooth root (Figure 4).

Apical foramen: The region where terminates at tooth root tip of the pulp cavity.

Approximal / Proximal Surface: The surface where face each other of the teeth, lateral surfaces of teeth in contact with adjacent tooth surfaces.

Aqua / Aquatic: Aquatic living things (animal and plant).

Arboreal: Tree-dwelling, arboreal.

Arch: Alignment of the upper or lower teeth.

Attrition: Physiological wear of teeth. Normal wear in the form of thin parallel scratches that develop in the area where the teeth meet (occlusal surface / chewing surface) as a result of tooth rubbing against the tooth.

B

Bicuspid: A tooth with two parts, with two tubercles.

Bilateral: Bilateral, right and left sided.

Brachyodont: Short crown teeth, short crown height.

Bruksizm: A condition in which an individual clench and grinds their teeth, usually during sleep.

Bucca: Cheek.

Buccal / Labial Surface / Facies Buccalis Dentis: The term used for mammals, the side of the incisors facing the lip, the molars facing the cheek, the surface of the tooth closest to the cheek (Figure 3).

Bunodont: The condition that the tubercles are round as shape (Figure 5).

C

Calcification: Osteoarthritis.

Calcium Phosphate Minerals: The source of formation of inorganic compounds in all dental tissues (Enamel, dentin and cement have mineral and organic compounds).

Calculus: Inorganic deposits formed as a result of calcification of dental plaque on the enamel surface of the tooth and mostly at the gingival margin (Figure 37).

Canine: The term generally used for the longest, single rooted and single tubercle teeth of the jaw. A pointed tooth located between the incisors and premolars of a mammal.

Caniniform: In some cases, the last incisor is large and canine-shaped. For instance, the canine is absent or small and so resembling a premolar.

Caninize: The being of the teeth with a single tubercle and any small accessory tubercles have not developed on them

Caninus: related with dog.

Carious: Caries.

Carnassial / Secodont Dentition: Found of a general type row of teeth in mammals whose diet is meat.

Carnivora: meat-eating mammals.

Cavity: Alveous.

Cement: The bone layer of the tooth. Its chemical composition includes approximately 65% inorganic and 25% organic matter.

Cementum: The bone layer covering the root part of the tooth (Figure 4).

Cingulum: Accessory, enamel ridges, girdle and arch on the edges of the dental crow.

Clenching: See bruksizm.

Collagen: It is a fibrous protein and is involved in the structure of dentin, cement and bone.

Concrescent: The fusion of the cements of the tooth roots.

-Cone (Cusp: The protruding structure on the chewing surface of the tooth. Term denoting tubercles in maxillary teeth (eg, Protocone) (Figure 6).

Basic cones are named by adding the prefixes proto-, para-, meta-, hypo-, and ento-.

- Conid (Cuspid): Term denoting tubercles in the mandibular teeth (eg, Protoconid) (Figure 6).

Contact Surface / Facies Contactus Dentis: The surface where the teeth come into contact with each other.

Crown: The enamel-covered part of the tooth (Figure 7).

D

Decay: Tooth decay or "caries"; a dental disease caused by toxins produced by bacteria.

Decidious Dentition: The term used for unpermanent teeth that appear in the first period of life, first generation teeth (incisors, canines and molars) (Figure 8).

Demineralization: Mineral loss from tooth enamel just below the surface in a carious lesion. It usually appears as a white area on the tooth surface.

Dens: Tooth.

Dens in Dente / Dense Invaginatus: Tooth inside tooth. Inward collapse of the enamel layer of the tooth (Figure 9).

Dental Arch: Regular alignment of the set of teeth in each jaw.

Dentalus: Surrounded by teeth.

Dentes: Teeth.

Dentes Molaris: Grinder teeth.

Dentes Permanentes / Permanent Teeth: Loss of deciduous teeth and eruption of permanent teeth. Second generation teeth. There are 32 permanent teeth, totally (Each half jaw has 2 incisors, 1 canine, 2 premolars and 3 molars) (Figure 8)

Dentin: The hard and basic mass of the tooth. It is covered with enamel on the crown part of the tooth and cement on the root part (Figure 7).

Dentist: Odontist.

Dentition: The entire array of teeth in the mouth.

Dermis: Skin.

Dexter: Right side, right.

Diastema: Wide gap between incisors and cheek teeth (Figure 10). A space separating tooth of different functions, especially that between incisors-canines and premolars-molars.

Dilambdodont: W-shaped occlusal surface (W-shaped tubercles) with protocons close to the lingual apex of an upper molar trigone (Figure 11).

Dilaceration: Inclination of the tooth axis.

Diphydont: Teething twice in a row, bi-generational teeth (living things with deciduous and permanent teeth change teeth 2 times during their lifetime).

Distal / Posterior: Back side.

Distal Approximal Face: The posterior, posterior-facing lateral surfaces of the teeth.

Distal Surface / Facies Distalis Dentis: Backward facing surfaces of the teeth away from the midline.

E

Ecto: Externa.

Ectoderm: The outermost layer of cells or tissue of an embryo in early development

Ectoloph: The main fold connecting the paracone, metacone, and metastyle (Figure 12).

Embrasure: Cutting. Term for the cutting function that takes place between the tubercles of the upper and lower molars.

Enamel / Enamelum: Hard calcium-containing substance that covers the surface of the tooth (Figure 7).

Endoderm: The innermost of the three basic germ layers in the animal embryo.

Epidermis: Outer layer of skin.

Equidae: A family belonging to the order of the equidae

Eruption: Teething.

Euthemorphic: Rectangular tooth with four main tubercles. (Figure 13).

Extracoronal: The outer crown of the tooth.

Extraoral: Outside of the mouth.

F

Facialis: Related to face.

Facies: Front side.

Facies Contactus: The faces of two adjacent teeth facing each other.

Fang: Long and pointed grooved tooth.

Fissure: Split.

Flexion: The curvature of the root of tooth.

Fluoride: A mineral that helps strengthen tooth enamel and makes teeth less susceptible to decay.

Foramen: Hole.

Foramen Mandibulae: An opening on the internal surface of the mandible (ramus) (Figure 14)

Foramen Maxilla: An opening on the internal surface of the maxilla

Fossa: Cavity.

Frenum: Muscle fibers covered by a mucous membrane that connects the lips and tongue to the corresponding dental mucosa.

G

Gingiva: Pinkish colored soft tissue surrounding the base of the teeth (Figure 7).

Gingial Sulcus: A small pocket around the crown at the tooth attachment.

Gomphosis: The placement of the teeth in the alveoli.

H

Herbivores: Living things whose diet is largely or entirely plant-based. Usually the canine teeth are missing or small (Figure 23).

Heteredont: Having two or more morphologically shaped teeth in the mouth (Figure 16).

Homodont: Having the same morphologically shaped teeth in the mouth (Figure 17).

Hyperodonti / Supernumerary: Having more than 20 teeth in deciduous teeth and more than 32 teeth in permanent teeth (Figure 18).

Hypocone: The fourth tubercle located in the disto-lingual corner of a euthemorphic maxillary molar (Figure 6).

Hypoconulid: Small tubercle developing between hypoconid and entoconid (Figure 6).

Hypodontia: Lack of development of one or more teeth.

Hypoplasia: Dental disease. Destruction, deficiency or defect in the enamel layer of the tooth due to an anomaly that occurs due to physiological stresses during the development of the tooth (Figure 19).

Hypsodont: High crown teeth, long crown height.

I

Impacted Tooth: The situation where the tooth does not come out by staying (various reasons) in the gingival tissue or bone (Figure 20).

Incisal Surface / Facies Incisalis Dentis: The surfaces where facing the chewing plane of the anterior teeth.

Incisal Margin / Margo Incisalis: The edges of the incisors facing the chewing surface.

Incisiform: Appearance of the first premolar tooth as canine. The canine is small and develops in an incisive form.

Incision: Cutting.

Incisive: Anterior teeth on maxilar and mandibular (like spatulate teeth).

Inter: Between two things.

Internal: Interior.

Interproximal: The area between two adjacent teeth.

Incisizal: Relating to the cutting edges of incisors and pointed teeth.

Intraoral: Inside the mouth.

J

Jawbone: The hardest bone holding the teeth, containing the alveolar bone.

L

Labial surface: The term used for mammals, the side of the incisors facing the lip, the molars facing the cheek, the surface of the tooth closest to the cheek (Figure 32).

Labium: Inner or outer labium.

Lateral: Away from the center, side.

Lesion: An injury or wound, diseased tissue area.

Linea: Line.

Lingua: Tongue.

Lingual Surface / Edge: The tongue-facing surface of mammalian teeth within the dental arch (Figure 33).

-Loph: Refers to the ridges connecting the tubercles (eg, Protoloph).

Lophodont: The fusion of tubercles with each other (in the form of ridges and folds).

M

Macrodontia: The tooth is larger than normal.

Mammals: Mammal family.

Mandibulae: Lower jaw bone.

Masseter: Chewing

Maxilla: Upper jaw bone (Figure 21)

Media: Middle.

Median Sagittal Plane: The imaginary line that divides the dentition into two equal halves (Figure 22).

Mesial Surface: See anterior/mesial surface

Metacone: The distal (posterior) labial cusp of a tribosphenic maxillary tooth (Figure 6).

Metaconid: The distal (posterior) lingual tubercle of a mandibular tooth with a tribosphenic structure (Figure 6).

Metaconule: Small tubercle that develops between metacone and hypocon.

Metaloph: The fold connecting the metacone to the hypocone.

Metalophid / Protolophid: The fold that connects the metaconid with the protoconid.

Microdontia: The tooth is smaller than normal.

Microorganism: Microscopic organisms that cannot be seen with the naked eye, such as bacteria, fungi and viruses.

Missing Tooth: Having less than 20 teeth in deciduous teeth and less than 32 teeth in permanent teeth.

Molaris: Related to grinding.

Molarization: very similar premolars (as shape) like molars.

Molars: A grinding tooth at the back in upper and lower jaw bone.

Monophyodont: Teeth of living things that do not change throughout their lives.

N

Nerve: Tissue that transmits emotion, temperature, and location information to the brain.

O

Occlusal surface / Facies Occlusalis Dentis: The surface of the tooth where it meets the surface of the opposite jaw, the surface where meeting of the lower and upper jaw teeth, the chewing surface.

Occlusion: The relationship of the upper and lower teeth when the jaws are closed.

Odontoblast: Responsible cells due to dentin collapse (consisting of dermal papilla.

Odontogenic: Tissues that make up the tooth.

Odontology: Dental science.

Omnivores: Mammals that eat a variety of foods (living things with both carnivorous and herbivorous diets.

Oralis: Mouth.

Oralis Cavity: Mouth cavity.

Order Artiodactyla: An even-toed (ungulate) mammals order (Figure 23).

Order Chiroptera: Bats order (Figure 24).

Order Insectivora: Insectivorous mammals (Figure 25.

Order Lagomorpha: Rabbit-like mammals (Figure 26.

Order Perissodactyla: Perissodactyla mammals (Figure 27.

Order Pinnipedia: Seals, sea lions and walruses (Figure 28.

Order Primates: Large-brained placental mammals (Figure 29.

Order Rodentia: Small rodents (Figure 30.

Order Sirenians: Sea oxen (Figure 31.

Order Tubulidentata: Comprises only the extant aardvark in mammals

P

Palate: Hard and soft tissue that forms the roof of the mouth.

Palatinal Face: The palate-facing surfaces of the teeth in the upper jaw.

Paracone: Located (tubercle) on the anterior labial of the upper jaw.

Paraconule / Protoconule: Small tubercle developing between protocone and paracone.

Pathology: The science that studies diseases.

Peridontal Membrane / Peridontal Ligament: Thick bundles of collagen fibers that help the cemented root firmly attach to the alveolar bone.

Periodontal Diseases: Diseases that occur as a result of infection and inflammation of the gingiva and the bone surrounding the tooth.

Periodontium: The tissue that surrounds and supports the tooth.

Permanent Teeth: Permanent teeth replacing deciduous teeth.

Planum: Plane, surface.

Plaque: Saliva that constantly forms on the teeth. Colorless and sticky substance formed by bacteria.

Pleurodont Teeth: The way the teeth are attached to the inner surfaces (median edge) of the jaw (Figure 1).

Polydontia: See Hyperodonti / Supernumere

Polyphyodont: Having many generations of teeth (not two) (eg, reptile, amphibian, and fish teeth). Continuous renewal of teeth.

Posterior: See distal

Premolar: A tooth located between the canine and the molar (Figure 8).

Primary Teeth: See decidious dentition.

Prothecodont: If the pit is very shallow, it is prothecodont.

Protocone: Single lingual tubercle of a tribosphenic maxillary molar.

Protoconid: Single labial tubercle of a tribosphenic mandibular molar.

Protoloph / Paraloph: The fold that connects the protocon to the paracone.

Protostylid: An accessory tubercle that develops on the buccal side of the lower molars.

Proximal Surface / Approximal Surface / Facies Proximalis Dentis: The lateral surfaces of two adjacent teeth in contact. Contact of the mesial surface of one tooth with the distal surface of the other tooth.

Pulp: The core, the living part, the center of a growing tooth. (In the form of a pulp cavity, equipped with blood vessels and nerves through an opening in its base. It is filled with cells that produce the dentin layer (Figure 7.

Pulpa: The living part of the tooth in the dentin layer.

Pulp Cavity: Tooth cavity.

Q

Quadrangular / Quadritubercular Tooth: Rectangular tooth with four cusps.

R

Radix dentis: Tooth root.

Root: Lower part of tooth.

Ruminant / Ruminantia: Artiodactyl.

S

Secodont: Having sharp cutting edges of the cusps and ridges.

Secodont Dentition / Carnassial Teeth: A general type of teeth found in mammals whose diet is meat.

Selenodont: Being crescent shape of tubercles (Figure 32).

Selenolophodont: Connecting the tubercles to each other in both ridges and crescent shapes.

Size Index: The value obtained by multiplying the mesiodistal and vestibulolingual dimensions of a tooth.

Skeleton: An internal or external framework of bone, cartilage, or other rigid material in humans and animals.

Socket: The hole in the jawbone where the tooth sits.

Styl: In some groups, additional tubercles arise from the cingulum in the buccal portion of the upper molars. These are called – styles. The metastyle metacona is distal, the parastyle paracona is mesial, and the mesostyl is located between them.

Sulcus: Groove.

Supernumere: See Hyperodonti.

T

Talon: Hypocone insertion of a second lingual tubercle next to the protocon in the maxilla on the trigone (Figure 33).

Talonid: Addition of a heel at the trigonid (development of three tubercles as entoconid in lingual, hypoconid in buccal, and hypoconulid in posteriorly) (Figure 34).

Tatar: The hard deposit that forms on the teeth. Calculus.

Taurodontics: Having long pulp chambers and short roots of molar teeth.

Teeth with Restricted Growth / Rooted Teeth: Molar teeth found in mammals. Long-rooted, root-end closure at very early stage (eg, primates, carnivores), insectivores (insectivora), and molars of some reptiles.

Teething: It is related to the development of teeth and their positioning in the mouth.

Temporal: Temple.

Temporomandibular Joint: The joint between the mandibular fossa and the condyle of the mandible in front of the outer ear.

Thecodont: The embedding to deep cavities of teeth (Figure 1).

Tooth Decay: see carious.

Triangular / Tribosphenic: Triangular shaped.

Trigon: Triangular structure formed by protocone-paracone-metacon in the upper jaw.

Trigonid: Triangular structure formed by protocone-paracone-metacon in the lower jaw (Figure 35).

Tubercle: See cone.

U

Unerupted Tooth: A tooth prior to emergence

Ungulat: Nails of large mammals.

V

Vestibularis Face / Facies Vestibularis Dentis: The outer surface where facing the Vestibulum oris of the lower and upper anterior teeth.

Vestibulum Oris: Surrounded space by the upper and lower lips at the front, the back of the upper and lower teeth at the back, and the cheeks on the sides.

W

Wear: Destruction of tooth enamel caused by mechanical (physical and physiological) effects during chewing of food.

Winging: Outward rotation of the distal edge of the labial surfaces of the central incisors.

Z

Zalambdodont: "V" shaped attachment of upper molar tubercles in a tribosphenic tooth model.

Zygomatic Bone: The bone forming the cheek protrusion on both sides of the face, cheekbone.

ŞEKİLLER

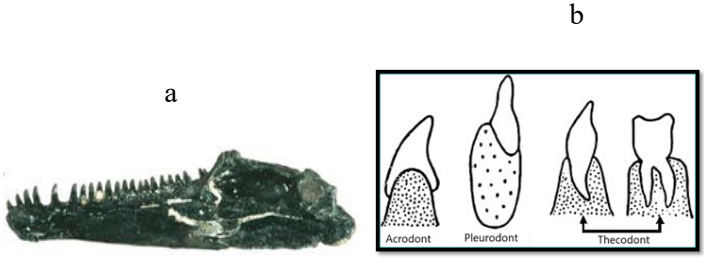

Şekil 1: Akrodont diş yapısı (a ve b) (Acrodont dentition) (a:Haridy, 2018; b:https://www.notesonzoology.com/mammals/types-of-dentition-in-mammals-zoology/4050)

Şekil 2: Alveol ve alveolar apse (Alveol and alveolar abscess) (Slaus et al., 2013)

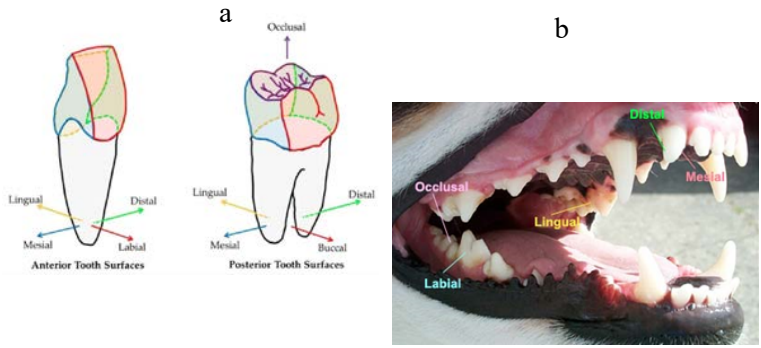

Şekil 3: Diş yönleri (a ve b) (Tooth directions)(a: Ghanoum, 2015; b: http://www.vivo.colostate.edu/hbooks/pathphys/digestion/pregastric/dentalanat.html)

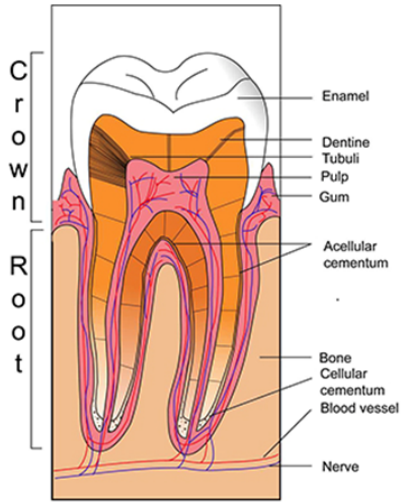

Şekil 4: Apex ve cementum (Apex and cementum) (https://intarch.ac.uk/journal/issue36/7/4-1.html)

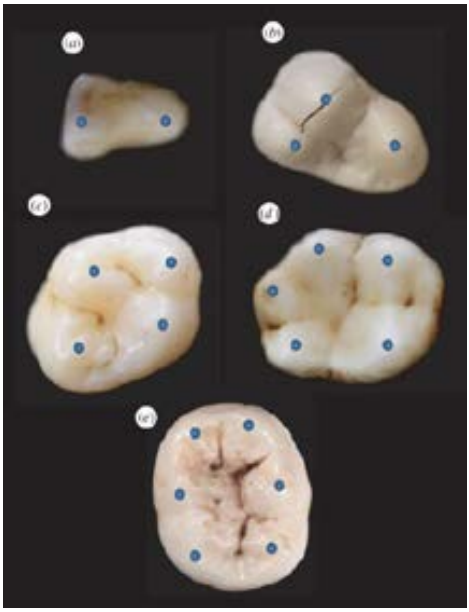

Şekil 5: Bunodont şekilli diş tipi (Bunodont shaped tooth type) (Constantino et al., 2016)

a

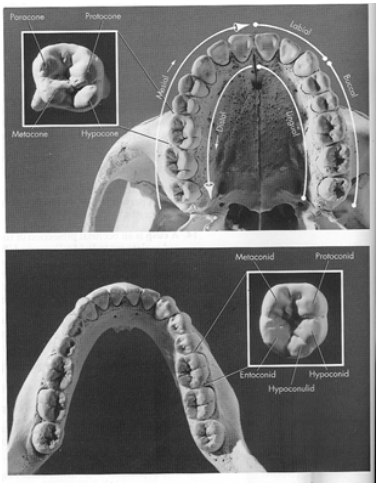

b

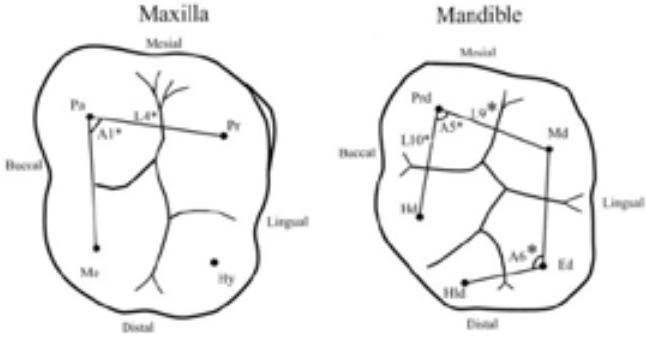

Şekil 6:Tüberküllerin tanımlanması (a ve b) Maxilla: paracone (Pa), protocone (Pr), hypocone (Hy) ve metacone (Me). Mandible: protoconid (Prd), metaconid (Md), entoconid (Ed), hypoconulid (Hld) ve hypoconid (Hd) (Identification of cusp base areas) (a:White ve Folkens, 2005; b:Parkkinen et al., 2011)

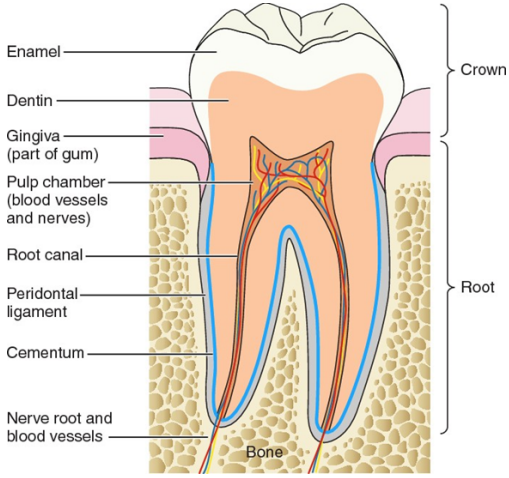

Şekil 7: Diş tacı-dentin diş minesi- diş eti-pulpa (Dental crown – dentin - enamel – gingiva, pulp) (Lacruz et al., 2017)

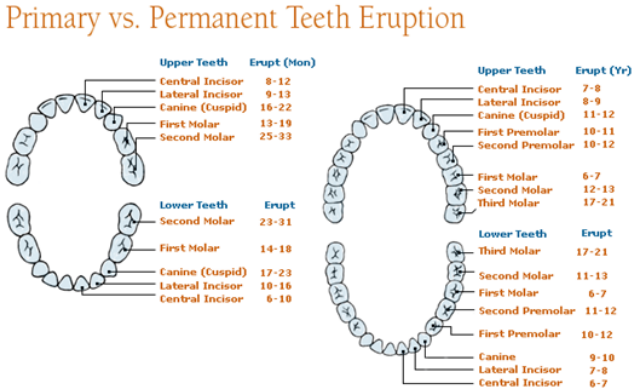

Şekil 8: Süt dişleri ve daimi dişler (Decidious dentition and permanent dentition) (https://www.drchetan.com/differences-between-deciduous-teeth-permanent-teeth.html)

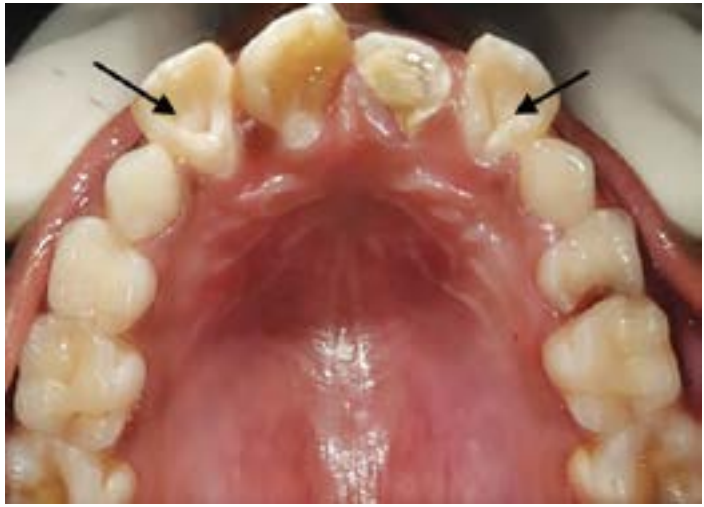

Şekil 9: Dens in dente (Diş içinde diş lezyonu) (Nagaveni et al., 2017)

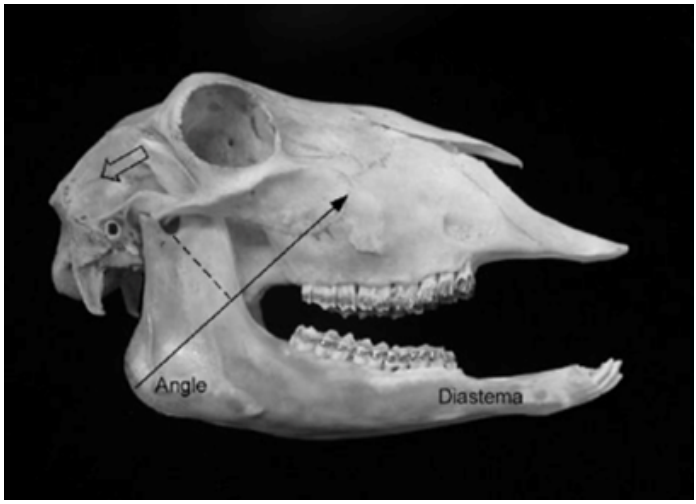

Şekil 10: Diastema lezyonu (Diastema lesion)
(Popowics ve Herring, 2006)

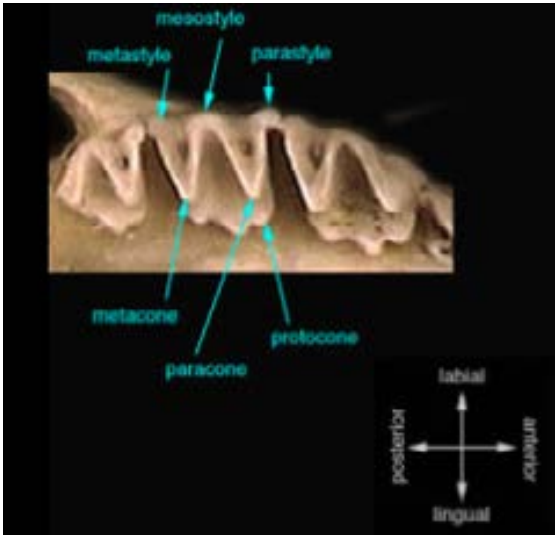

Şekil 11: Dilambdodont (W-şekilli oklüzal yüzey)
(Dilambdodont upper teeth-W-shaped occlusal surface) (https://animaldiversity.org/collections/contributors/anatomical_images/dilambdodont_upper)

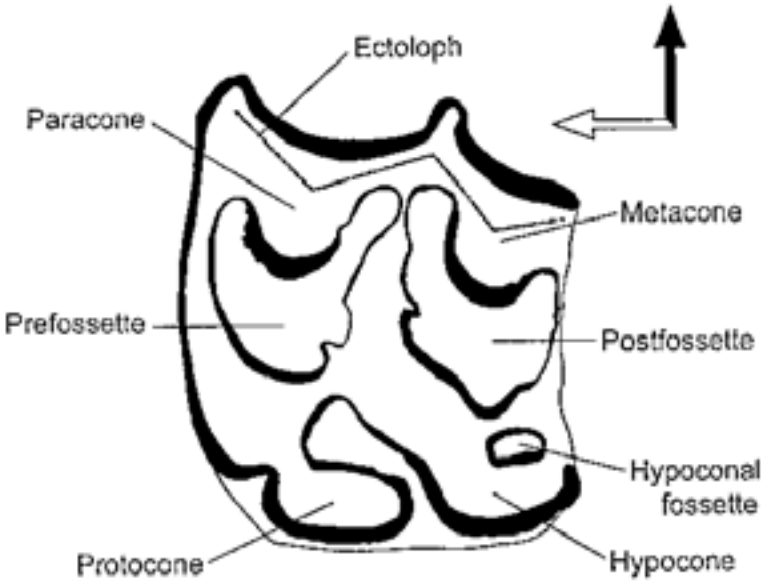

Şekil 12: Ektolof (Ectoloph) (Evander, 2004)

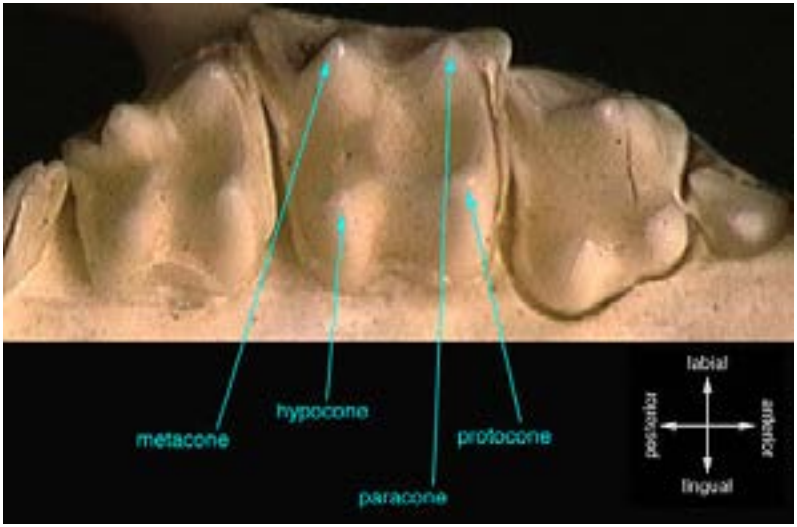

Şekil 13: Euthemorphic molar şekli (Euthemorphic shaped molar) (https://animaldiversity.org/collections/mammal_anatomy/tooth_diversity/)

Şekil 14: Foramen mandibula (Foramen mandibulae) (Gözlük Kırmızıoğlu ve Sevim Erol, 2017)

Şekil 15: Herbivor diş örneği (Herbivore tooth simple) (https://www.differencebetween.com/difference-between-herbivores-and-vs-carnivores-teeth/)

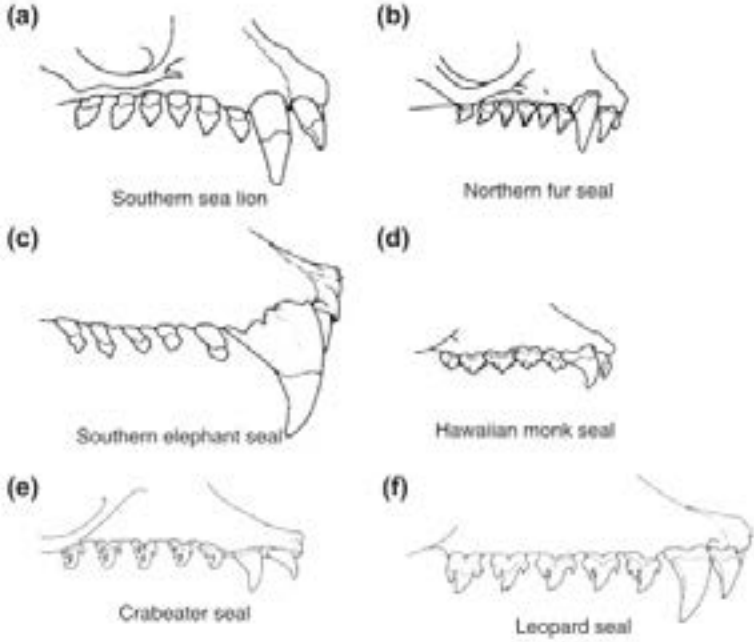

Şekil 16: Heterodont diş örnekleri (Heterodont tooth simples) (Berta et al., 2015)

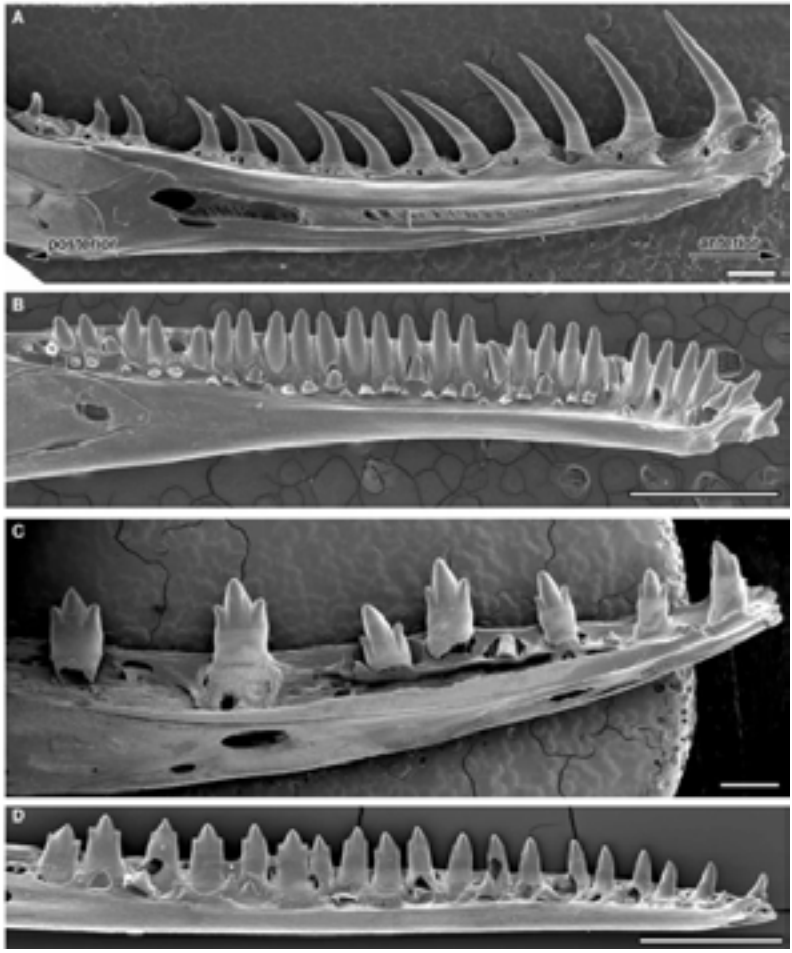

Şekil 17: Homodont diş örnekleri (Homodont tooth simples) (Zahradnicek et al., 2014)

Şekil 18: Supernumere diş örneği (Supernumerary tooth) (Erol et al., 2018)

Şekil 19: Hipoplazi lezyonu (Hypoplasia lesion) (Gözlük, 2004).

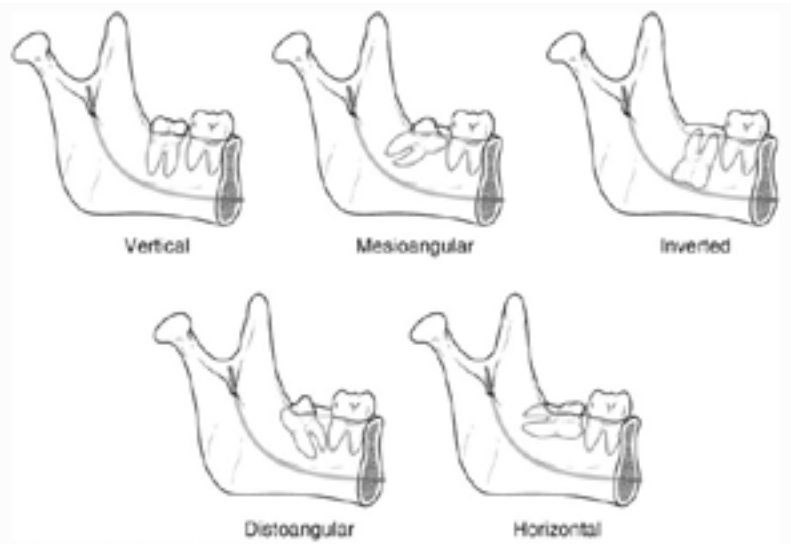

Şekil 20: Gömülü diş lezyonu (Impacted teeth) (Varghese, 2021)

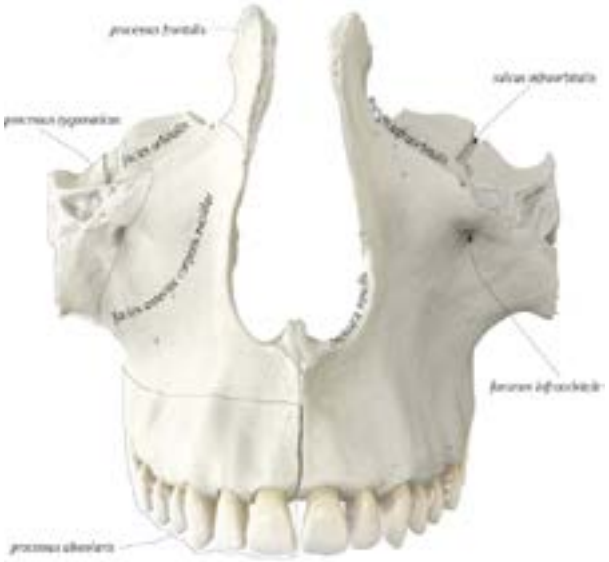

Şekil 21: Maxilla (https://www.anatomystandard.com/Cranium/Viscerocranium/Maxilla.html)

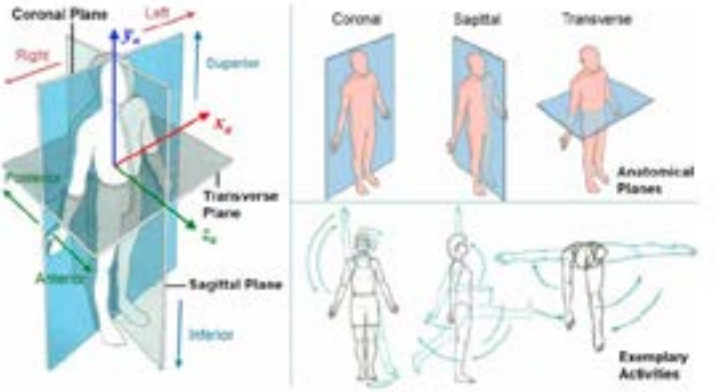

Şekil 22: Vücudun anatomik düzlemleri ve bölümleri (Median sagittal plane of body) (Reily et al., 2018)

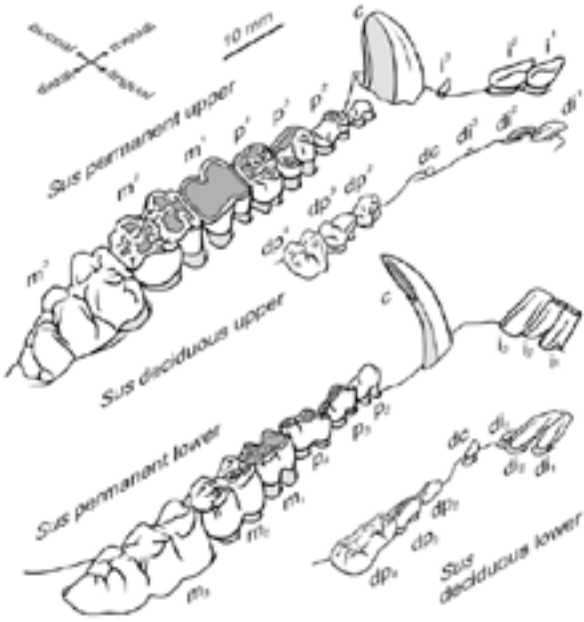

Şekil 23: Artiodactyla (Çift toynaklılar) takımına ait suidae ailesinin sağ üst ve sol alt daimi ve süt dişleri (Order Artiodactyla) (Hilson, 2005; Suata Alpaslan, 2019: 223)

Şekil 24: Chiroptera örneği (Simple of bat) (https://nhpbs.org/wild/chiroptera.asp)

Şekil 25: Insectivora (Böcekçiller, kirpi kafatası örneği) (Order Insectivora, skull of a hedgehog) (Berkovitz, 2013)

a

b

Şekil 26: Lagomorpha takımı diş örnekleri (a ve b) (Order Lagomorpha tooth simples) (a: http://palaeos.com/vertebrates/glires/lagomorpha.html; b: https://www.utep.edu/leb/pleistnm/taxaMamm/lagomorpha.htm)

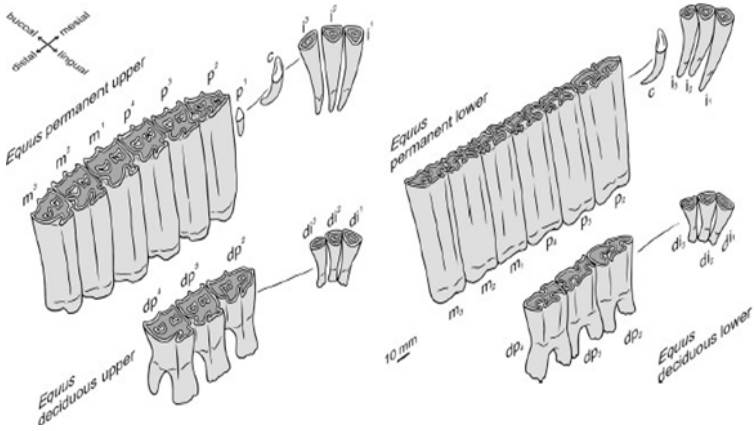

Şekil 27: Perissodactyla (Tek toynaklılar) takımına ait equidae ailesinin sağ üst ve alt çeneye ait süt ve daimi dişleri (Order Perissodactyla) (Hilson, 2005; Suata Alpaslan, 2019: 222

a

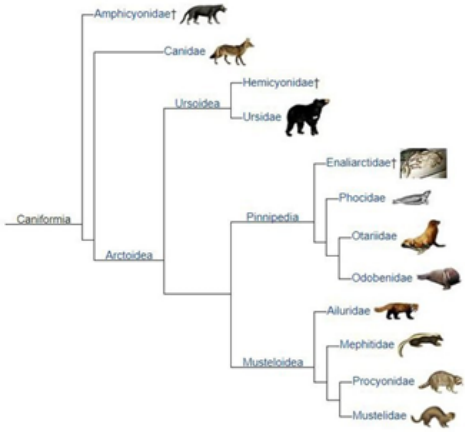

b

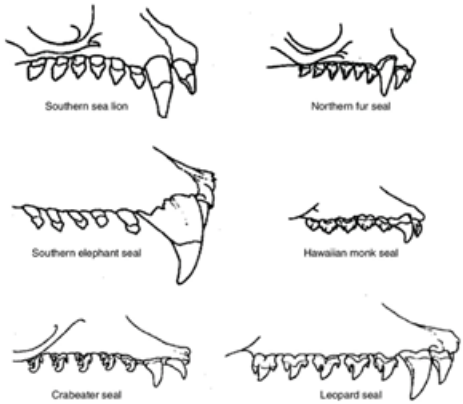

Şekil 28: Pinnipedia takımının sınıflandırılması ve diş örnekleri (a ve b) (Classificaiton of Pinnipedia order and simples of tooth) (Pinnipedia Order) (a: Croll et al., 2009; b: https://www.quora.com/Are-pinnipeds-more-related-to-Musteloidea-or-Ursoidea)

a

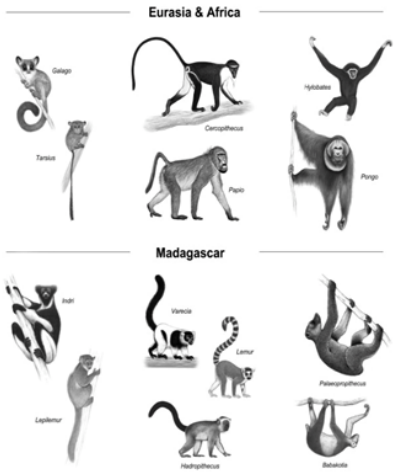

b

Şekil 29: Primat takımı (a ve b) (Order Primates) (a: Fleagle, 2013; b: https://ungo.com.tr/2021/10/yasamis-en-buyuk-maymun-primat-olan-gigantopithecus/)

a

b

Şekil 30: Rodentia (Kemirgenler) takımı diş örnekleri (a ve b) (Order Rodentia teeth) (a: https://www.utep.edu/leb/pleistnm/taxaMamm/rodentia.htm; b: https://www.science.org/doi/10.1126/science.2015.347.6223.twis)

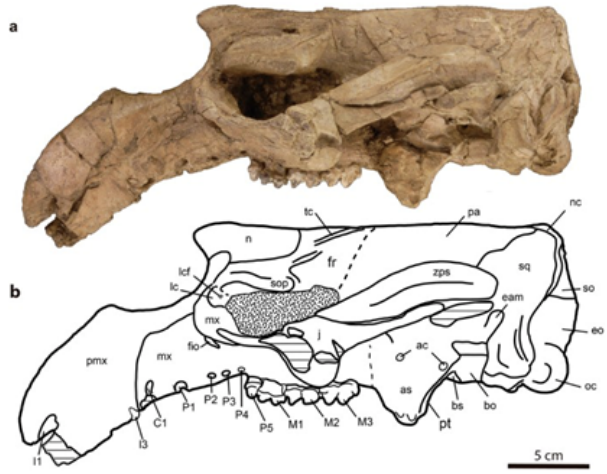

Şekil 31: Sirenia takımı diş örneği (Sirenians order tooh simple) (Berenguer et al., 2018)

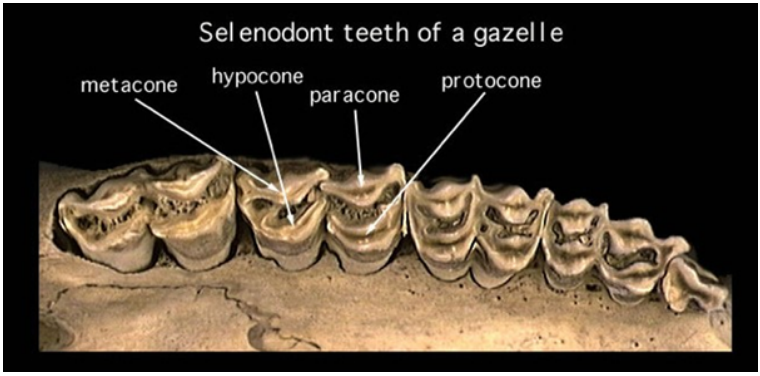

Şekil 32: Selenodont (hilal) şekilli tüberküller (Selenodon shaped cusps) (https://animaldiversity.org/collections/mammal_anatomy/tooth_diversity/)

Şekil 33: Talon tüberkülü (Talon cusps) (Thimmegowda, 2018)

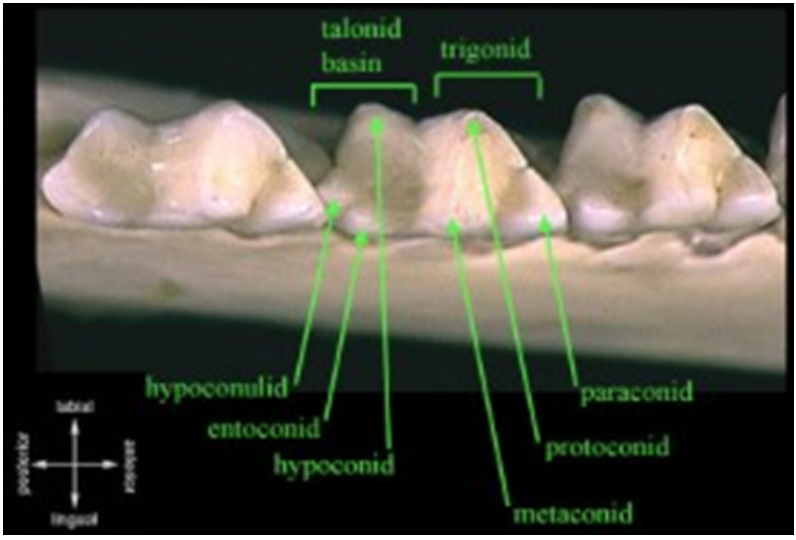

Şekil 34: Talonid diş şekli (Talonoid shaped tooth) (https://animaldiversity.org/collections/mammal_anatomy/tooth_diversity/)

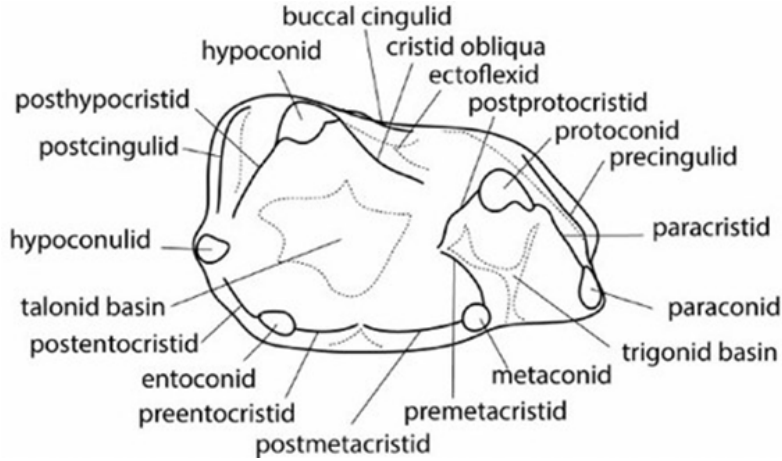

Şekil 35: Trigonid diş şekli (Trigonid shaped tooth)
(Williamson, 2014)

Şekil 36: Alveol kaybı ve ölüm öncesi diş kaybı
(Van-Karagündüz) (Loss of alveol and antemortem tooth loss)
(Gözlük, 2018)

Şekil 37: Diş taşı lezyonu (Van-Karagündüz) (Calculus) (Gözlük, 2004).

KAYNAKÇA

Berenguer, E.D., Badiola, A., Azanza, M.M., Canudo, J.I. (2018). First adequately-known quadrupedal sirenian from Eurasia (Eocene, Bay of Biscay, Huesca, northeastern Spain), *Nature*, Scientific Reports, V.8, Article number: 5127.

Berkovitz, B.K.B. (2013). *Insectivore*. (Nothing but the Tooth). Elsevier Insights.

Berta, A., Sumich, J., Kovacs, K. (2015). *Marine mammals-evolutionary biology*. 3rd Edition, Academic press.

Croll, D.A., Tershy, B., Newton, K.M. (2009). *Filter feeding*. Encyclopedia of Marine Mammals. Eds: Bernd Wursig, J.G.M. Thewissen, Kit Kovacs, 3rd Edition, Academic press.

Erol, A. S., Yavuz, A. Y., Aytek, A. İ. (2018). Patara insanlarında bir diş varyasyonu: Supernumerary premolar diş ve antropolojik önemi. *MASROP E-Dergi*, 45-57.

Evander, R. L. (2004). A revised dental nomenclature for fossil horses. *Bulletin of the American Museum of Natural History*, (285): 209-218.

Fleagle, J. H. (2013). *The fossil record.* (in Primate Adaptation and Evolution), Third Edition Academic press.

Ghanoum, M. (2015). *3D-reconstruction of human jaw from a single image: integration between statistical shape from shading and shape from shading*. Physics. Electronic Theses and Dissertations, Paper 2154, University of Louısville, USA.

Gözlük, P. (2004). Van-karagündüz populasyonunun dişlerinin ve çenelerinin paleopatolojik açıdan incelenmesi. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gözlük Kırmızıoğlu, P., A. Sevim Erol (2017). The Skeletons of Saint Mercurius / Aziz Mercurius İskeletleri, *Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)*, 3(6): 859-872.

Gözlük Kırmızıoğlu, P. (2018). The Dental Pathology Analysis of Van-Karagündüz (Medieval Age) Adults, Van-Karagündüz (Ortaçağ) Erişkin Bireylerinin Dental Patoloji Analizi, *Cumhuriyet Dental Journal*, 21(1): 1-8.

Haridy, Y. (2018). Assessing acrodont dentition in reptilia, with special attention to replacement and wear adaptations. Master of Science Thesis, University of Toronto, USA.

Lacruz, R., Habelitz, S., Wright, J.T., Paine, M. (2017). Dental enamel formation and implications for oral health and disease. *Physiol Rev.*, 97(3): 939-993.

Nagaveni, N., Poornima, P., Meghana S. (2017). Occurrence of dens in dente in permanent maxillary lateral incisors: a case report with literature review. *CODSJOD*, 50-54.

Parkkinen, K.P., Pirttiniemi, P.M., Alvesalo, L., Silven, O., Heikkila, J., Osborne, R.H. (2001). The Relationship of Handedness to Asymmetry in the cclusal Morphology of First Permanent Molars. *European Journal of Morphology,* 39(2): 81-9.

Popowics, T. E., Herring, S. (2006). *Teeth, jaws and muscles in mammalian mastication*. International 2006. (In feeding in domestic vertebrates: from structure to behaviour) Ed.: Bells V., Cabi publication.

Reily, B., Han, F., Parker, L., Zhang, H. (2018). Skeleton-based bio-inspired human activity prediction for real-time human–robot interaction. *Autonomous Robots*, 42(4):1-18.

Suata Alpaslan F. (2019). Perissodactyl ve artiodactyl takımlarının odontolojik özellikleri. *Atlas 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* (28-30 Haziran), 219-225.

White, T., Folkens, F.A., (2005). *The human bone manual*. Elsevier Inc., Academic press.

Williamson, T.E., Brusatte, S. L., Mantilla, G.P.W. (2014). The origin and early evolution of metatherian mammals: The Cretaceous record. *Zookeys*, 465(465):1-76.

Varghese, G. (2021). *Management of Impacted Third Molars*. (In oral and maxillofacial surgery for the clinician). pp 299–328., Eds: Bonanthaya, K., Panneerselvam, E., Manuel, S., Kumar, V.V., Rai, A., Springer.

Zahradnicek, O., Buchtova, M., Dosedelova, H., Tucker, A. S. (2014). The development of complex tooth shape in reptiles. *Frontiers in Physiology*, 5:74.